

Aktuální otázky lidských práv

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

v prvním čísle bulletinu Centra pro lidská práva v novém akademickém roce bychom vás rádi upozornili na text *Obama vs. lidská práva*, který se pokouší hodnotit dosavadní zahraniční politiku USA za vlády prezidenta Obamy z pohledu lidských práv. V čem spočívá Změna, kterou prezident Obama ohlašoval při nástupu do úřadu? Jaké jsou prohlášení administrativy a jak vypadá skutečná zahraniční politika USA dva roky od konce prezidentství George W. Bushe? K tématu se vyjadřuje i Lenka Popovičová ve svém článku o legalitě cíleného zabíjení teroristů v kontextu debaty v USA.

V Bulletinu najdete také texty k mezinárodní trestní spravedlnosti nebo k vývoji lidských práv v evropském kontextu, především z pohledu judikatury Evropského soudu pro lidská práva. V bulletinu si můžete přečíst i text ke zvolení Pavla Varvařovského novým českým ombudsmanem.

Příjemné čtení Bulletinu Vám přeje
Centrum pro lidská práva a demokratizaci.

Z obsahu

Obama vs. lidská práva

Pavel Varvařovský novým ombudsmanem

Jak se studují lidská práva ve světě?

University of Essex

Sledovanie pomocou GPS je primeraným zásahom do ľudských práv

Horké léto v Rusku pokračuje

(Ne)zákonnost cíleného zabíjení občanů USA v zahraničí. Co na to akademici?

International Institute of Political Science
of Masaryk University in Brno

Mezinárodní politologický
ústav Masarykovy
univerzity v Brně

Obsah

Jak se studují lidská práva ve světě? University of Essex: LL.M. in International Human Rights Law

1) Mezinárodní trestní soudnictví |4

Krušné chvíle prezidenta Kagameho

Profesor Erlinder čelí obvinením z popierania genocídy

Kaing Guek Eav – první odsouzený Kambodžským tribunálem

(Ne)zákonnost cíleného zabíjení občanů USA v zahraničí. Co na to akademici?

Nová databáze mezinárodního obyčejového humanitárního práva

2) Evropský systém ochrany lidských práv |8

V případě vyhoštění afgánské ženy Švédsko poruší článek 3 Úmluvy

Sledovanie pomocou GPS je primeraným zásahom do ľudských práv

O čtrnácti korunách se nebudeme bavit: 14. protokol se chytil

Florea proti Rumunsku: ESLP o důstojných podmínkách vo vězení

Štrasburk chrání „vymazané“

3) Mezinárodní politika a lidská práva |12

Obama vs. lidská práva

Horké léto v Rusku pokračuje

4) Česká republika a lidská práva |17

Pavel Varvařovský zvolen novým ombudsmanem

Hodnotenie Českej republiky pohľadom žiadateľov o azyl

Centrum pro lidská práva na konferencích v Benátkách a Dublinu

Hubert Smekal z Centra pro lidská práva a demokratizaci IIPS se 17. července 2010 zúčastnil Diplomatické konference v Benátkách k Revizní konferenci Rady OSN pro lidská práva, kterou pořádalo konsorcium EIUC (European Inter-University Centre for Human Rights and Democratisation). Na setkání se představili zástupci akademické sféry, Evropské unie, ministerstev zahraničních věcí EU a reprezentanti z lidskoprávních struktur Organizace spojených národů.

Lukáš Hoder z Centra pro lidská práva a demokratizaci se zúčastnil konference Evropského konsorcia pro politický výzkum (Graduate Conference of the European Consortium for Political Research), která se na přelomu srpna a září 2010 konala v Dublinu. Akci hostila Dublin City University a kromě řádného programu obsahujícího příspěvky Ph.D. studentů z celé Evropy vystoupil například i Mick Cox z London School of Economics.

Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity (IIPS) je nezávislým vědeckým pracovištěm, které se od svého založení v roce 1990 zaměřuje na studium problematiky politického, sociálního, ekonomického a právního vývoje společnosti. IIPS se aktivně podílí na veřejné diskusi pořádáním konferencí, výzkumem či vydáváním publikací.

Jak se studují lidská práva ve světě?

LL.M. in International Human Rights Law University of Essex

Ivana Broučková

Už během studia magisterského programu European Politics na MU jsem se rozhodla, že se mezi pracovní sílu ještě nezařadím a raději skutečným dlouhodobý sen o studiu zaměřeném na lidská práva. Jednorocní LL.M. in International Human Rights Law v Essexu jsem si vybrala zejména kvůli výborné reputaci a týmu učitelů, který si každý absolvent vychvaloval. S vyplněnou přihláškou se musí poslat CV, motivační dopis a známky z předešlého studia. Oficiální podmínkou pro přijetí je absolvování právnické školy, ale kolektiv 60 studentů nakonec vypadal jako mix právníků, politologů a podobně. Cena za samotný program se pohybuje kolem £6,000 (bez bydlení), ale studenti, kteří již dosáhli této úrovně studia (tedy magisterského titulu) anebo vyšší musí ještě dopláct, což je velmi zvláštní novela zákona ve Velké Británii.

Všechny přednášky, knihovna, počítačové místnosti a docela široký výběr stravování se nacházejí v areálu rozlehlého kampusu, v němž najdete i hotel, park s jezerem, posilovnu, zdravotní středisko a dokonce též jesle. Osobní zkušenost s bydlením na kolejích nemám, ale myslím, že výběr pokojů je dostatečně široký. Případně si každý může sehnat podnájem v blízkosti kampusu.

Výuka začala v říjnu a po dvouhodinovém úvodu se mi potvrdilo, že tento program bude tak intenzivní, jak jsem si představovala – tedy velmi. Po celý rok je jeden povinný předmět – General Seminar, který se koná každé pondělí, a to v délce dvou až čtyř hodin. Co týden, to jiné téma, zahr-

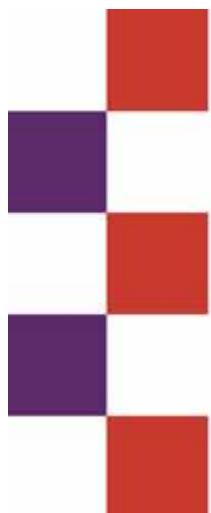
nující například evropský, americký a africký systém ochrany lidských práv, lidská práva a mimořádné stavy, právo na ochranu zdraví, svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání a alespoň dvacet dalších. Nabízí se také škála předmětů, z nichž si student vybere čtyři (dva na semestr). Tyto jsou ukončeny takzvanými ‘take home exams’, zatímco květnové státnice jsou hodnoceny na základě General Seminar. Během druhého semestru se také píše esej o libovolném tématu pod vedením jednoho z učitelů.

Kontakt mezi absolventy a současnými studenty je velmi úzký, obzvlášť co se týče poskytování informací a rad o stážích, projektech a seminářích. Členy tzv. “Essex Human Rights Mafia” najdete na prestižních místech včetně Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, soudu v Tanzanii, Kambodži a Haagu, Amnesty International a Interights.

Tým učitelů, jejich vstřícnost a veškerá pomoc se nedá vynachválit. Patří mezi ně například Sir Nigel Rodley – bývalý zvláštní zpravodaj OSN pro mučení a nyní člen Výboru OSN pro lidská práva; Clara Sandoval – ředitelka programu z Kolumbie a expertka na americký systém ochrany lidských práv a Jihoafričan Frans Viljoen, jenž každý rok přijíždí učit velice intenzivní týdenní kurz o africkém systému, na jehož vzniku má velký podíl.

Studium tohoto LLM bych vám vřele doporučila, nejenom kvůli skvělým učitelům a vysokému standardu výuky, ale také pro možnosti setkání s lidmi doslova ze všech koutů světa a budoucím příležitostí, které toto studium přináší.

Další informace jsou k dispozici na <http://www.essex.ac.uk/>. V případě zájmu o bližší informace a dojmy mne neváhejte kontaktovat na ivana_beetle@hotmail.com.

1) Mezinárodní trestní soudnictví

Krušné chvíle prezidenta Kagameho

Uniklá zpráva OSN viní rwandskou vládu ze spáchání závažných mezinárodních zločinů.

Lenka Popovičová

Koncem srpna otisknul francouzský deník *Le Monde* zprávu Vysokého komisaře OSN pro lidská práva, ve které je rwandská vláda obviňována ze spáchání závažných mezinárodních zločinů na území Zaire (dnešní Demokratická republika Kongo). Únik způsobil patřičný rozruch, jelikož se jednalo o návrh textu, jehož oficiální verze měla být schválena a zveřejněna až o několik týdnů později.

Zpráva byla zpracována na základě rok trvajících vyšetřování vedeného Lucem Cotem, bývalým žalobcem Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu (ICTR) a Zvláštního soudu pro Sierra Leone. Tým Luca Cotea mapoval osudy Hutuů, kteří se podíleli na masovém vyvražďování Tutsiů během rwandského konfliktu v roce 1994 a následně se stáhli do uprchlických táborů na území sousedního Zairu.

Podle zprávy OSN se rwandská armáda spolu se zairskými povstaleckými jednotkami v letech následujících po ukončení konfliktu dopouštěla systematického a organizovaného odvetného zabíjení hutuských utečenců v Zaire. Hon na Hutuy trval měsíce a jeho oběťmi se staly desítky tisíc uprchlíků. Podle zprávy by mohly spáchané zločiny naplňovat znaky válečných zločinů, zločinů proti lidskosti a dokonce i genocidy.

Rwandská vláda nenechala na reakci dlouho čekat a označila zprávu za nesmyslnou a neprofesionální. Podle Bena Rutsinga z kanceláře tiskového mluvčího vlády je urážlivé, že OSN, která zklamala při zabrání a následném řešení rwandského konfliktu, takto obviňuje armádu, jejíž zásluhou byly ná-

silnosti zastaveny. Je to totiž právě vláda prezidenta Kagameho, která byla dosud oceňována za příkladné ukončení rwandské genocidy. Pokud by se závažná obvinění potvrdila, pověst prezidenta Kagameho by zaznamenala velkou újmu..

Rwanda momentálně tlačí na OSN, aby zprávu do jejího oficiálního vydání změnila, mimo jiné např. pohrozila stažením svých vojáků z misí OSN (zejména ze Súdánu). Byla-li by zpráva přijata v původním „uniklém“ znění, mohla by podnítit případné vyšetřování některých zločinů před ICTR. Podle statutu ICTR totiž spadají do jeho jurisdikce i zločiny spáchané rwandskými občany na území okolních států v období mezi 1. lednem 1994 a 31. prosincem 1994. Vzhledem k tomu, že se vláda prezidenta Kagameho podle mnohých podílí na stabilizaci a rozvoji regionu, je otázka, jestli ke stíhání nebude chybět politická vůle.

Zdroje:

- McGreal, Chris. Leaked UN report accuses Rwanda of possible genocide in Congo. 26. srpna 2010, *The Guardian*, <http://www.guardian.co.uk/world/2010/aug/26/un-report-rwanda-congo-hutus>
- Châtelot, Christophe. L'acte d'accusation de dix ans de crimes au Congo RDC. 26. srpna 2010, *Le Monde*, http://www.lemonde.fr/afrique/article/2010/08/26/l-acte-d-accusation-de-dix-ans-de-crimes-au-congo-rdc_1402933_3212.html
- Statement by the Government of Rwanda on Leaked Draft UN Report on DCR. 28. srpna 2010, *Finanznachrichten*, <http://www.finanznachrichten.de/nachrichten-2010-08/17811621-statement-by-the-government-of-rwanda-on-leaked-draft-un-report-on-drc-004.htm>

IIPS MU vydal knihu *Prostor, moc a utopie: ideální město a jeho společnost*

Knih v sobě spojuje sociologický zájem o (městské) sociální utopie a urbánní plánování. Jedním ze zdrojů moderní disciplíny urbánního plánování jsou klasické utopické texty. Utopisté, stejně jako později někteří architekti a urbanisté, často uplatňují ve svých pracích představu ideálního materiálního prostředí, které je předpokladem i výsledkem ideálního sociálního uspořádání: utopie ani urbanismus nejsou „pouze“ plánováním městského prostředí, jsou i plánováním společnosti.

Základní teoretické pozadí textu tvoří koncepce ideologie a utopie Karla Mannheima, Weberova koncepce protestantské etiky a konečně pojetí společenské moci Michela Foucaulta. Knihu lze objednat na www.iips.cz.

Profesor Erlinder čelí obvinením z popierania genocídy

Katarína Šipulová

V súvislosti s augustovými voľbami v Rwande vyvolal veľkú pozornosť proces s Petrom Erlinderom, hlavným poradcom obhajoby na Medzinárodnom trestnom tribunále pre Rwandu (ICTR). Americký profesor práva na William Mitchell College of Law sa preslávil zastupovaním niekoľkých lídrov rwandskej opozície, vrátane Victoira Ingabireho, predsedu United Democratic Forces a protikandidáta súčasného (už opätovne zvoleného) prezidenta Paula Kagameho.

Erlinder bol zatknutý rwandskými úradmi 28. mája 2010. Z rozhodnutia Vrchného súdu vyplynulo, že bude pravdepodobne čeliť obvineniam z popierania a zľahčovania genocídy a šírenia zvestí ohrozujúcich bezpečnosť rwandského obyvateľstva. Konkrétne sa okrem niekoľkých akademických prejavov malo jednať aj o tri vyjadrenia pri obhajobe v prípade Military I, kde sa snažil dokázať, že jeho klienti genocídu nespáchali ani nenaplánovali.

Hoci je americký profesor známy kontroverznými postojmi k udalostiam z 1994,¹ ich kontroverzia spočíva skôr v kritike Kagameho vlády a jeho pôsobenia počas genocídy, než v jej samotnom popieraní. Otvára sa preto otázka, nakoľko sa dá za jeho zatknutím v dobe predvolebného boja vidieť politické pozadie.

Druhým rozporuplným bodom je vôbec možnosť sťahovať Erlindera ako obhajcu reprezentujúceho svojho klienta.² Hoci rwandský generálny prokurátor prvotne poprel súvislosť medzi vystupovaním Erlindera pred Tribunálom a jeho súčasným stíhaním, existujúca väzba bola neskôr potvrdená súdmi. Zákony zakazujúce popieranie genocídy nie sú ojedinelým javom, to však neznamená, že automaticky aj vhodným, hlavne pokiaľ sa jedná o stíhanie odlišnej interpretácie udalostí genocídy práve pred orgánom, ktorý by mal prispieť k vytvoreniu pamäte národa. Pokiaľ bude vláda pristupovať aj naďalej k obhajcom takýmto spôsobom, môže to vážne ohroziť rovnosť zbraní osôb obžalovaných pred ICTR a ich spravodlivý proces ako celok.

Poznámky:

- 1) Vid' napr. Erlinder, P. (2009): Preventing the Falsification of History (http://www.ictlegacydefenseperspective.org/papers/Peter_Erlinder_Preventing_the_Falsification_of_History.pdf).
- 2) Gibson, K. (2010): The Arrest of ICTR Defense Counsel Peter Erlinder in Rwanda. ASIL Insight, 11. August 2010. (www.asil.org/files/insight100811pdf.pdf&pli=1).

Zdroje:

- <http://opiniojuris.org/2010/06/02/two-thoughts-on-peter-erlinders-arrest-in-rwanda/>
- <http://opiniojuris.org/2010/08/12/kate-gibson-on-erlinder-s-arrest-in-rwanda/>

Kaing Guek Eav – prvni odsouzený Kambodžským tribunálom

Lubomír Majerčík

Nejméně od roku 1997 probíhají snahy o odsouzení zodpovědných osob za zločiny režimu Rudých kmérů, vládnoucích v Kambodži v letech 1975 až 1979. V této době bylo vyhlazeno kolem 2 milionů lidí, ale až nyní se podařilo dotáhnout do konce první případ - Kaing Guek Eav (zvaný též Duch) byl odsouzen na 35 let za zločiny proti lidskosti a vážná porušení Ženevských úmluv. Jako vedoucí tábora S-21 byl shledán odpovědným za mučení a popravu minimálně 12 tisíc osob.

Zvláštní komory pro stíhání zločinů spáchaných za dobu Demokratické Kampučie (ECCC) představují hybridní tribunál, jenž soudí na základě vnitrostátního a mezinárodního práva a zasedají v něm jak místní, tak mezinárodní prokurátoři a soudci. Právě obtížnost, s jakou se tento tribunál rodil, odklady a spory, které jej provázely, nakonec vedly k tomu, že hlavní podezřelí, jako byl Pol Pot, spravedlnosti unikli. I dnes tribunál zůstává podfinancovaný a nečeká se, že by se nakonec zabýval více než osmi obžalovanými.

Na rozsudku, který stále není pravomocný, je zajímavá mj. otázka posouzení zločinů proti lidskosti. Byl to Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii, který dovedl, že v 90. letech zločiny proti lidskosti nevyžadovaly návaznost na ozbrojený konflikt (jak chápal tuto skutkovou podstatu Norimberský tribunál). ECCC ale nyní dospěl k závěru, že bez vazby na ozbrojený konflikt lze podle obyčejového práva považovat i události v 70. letech. Pokud takovéto chápání mezinárodního trestního práva potvrdí i odvolací komora, daly by se považovat některé zločiny komunismu v ČR (např. střelba na hranicích, kdyby byla prokázána její systematická či rozsáhlá) za doposud nepromlčené.

Zdroje:

- www.eccc.gov.kh/english/cabinet/courtDoc/635/20100726_Judgement_Case_001_ENG_PUBLIC.pdf.

(Ne)zákonost cíleného zabíjení občanů USA v zahraničí. Co na to akademici?

Lenka Popovičová

Koncem srpna podaly Americká unie občanských svobod (ACLU) a Centrum pro ústavní práva (CCR) žalobu k Federálnímu soudu pro District of Columbia (U.S. District Court for the District of Columbia) proti CIA, Ministerstvu obrany a prezidentu Obamovi. Žaloba brojí proti politice cíleného zabíjení a byla podána v souvislosti s nedávným přidáním amerického a jemenského občana Anwara Al-Aulaqiho na Obamův „likvidační seznam“. Al-Aulaqi, který má údajně vazby na pákistánské a afghánské odnože al-Káidy a podílí se na výcviku teroristů, se momentálně ukrývá v Jemenu. Nevládní organizace argumentují, že cílené zabíjení amerických občanů nacházejících se mimo bojiště (tj. Pákistán či Afghánistán) bez soudního procesu je v rozporu s americkou ústavou i mezinárodním právem.

Několik dní po podání žaloby byla v redakčním komentáři deníku Washington Post uveřejněna obhajoba Obamovy politiky, která rozpoutala diskusi mezi americkými akademiky. Podle komentáře se americký občan, který vede ozbrojený boj proti státu (typicky jako člen teroristické organizace), stává nepřítelem státu podobně jako cizí voják či povstalec a je třeba s ním zacházet obdobně. Při odchodu do ciziny sice občan neztrácí svá ústavní práva, avšak nemůže je využívat jako štít, pokud se rozhodne bojovat proti USA po boku nepřítele. Skrývá-li se tento občan ve státě, který není schopen nebo ochoten spolupracovat na jeho zatčení, má USA právo

využít alternativní metody, včetně jeho cílené likvidace. Mělo by ale jít až o nejkrajnější prostředek. Americkým občanům by vláda měla oznámit, že jsou na seznamu, umožnit jim, aby se vzdali a rovněž zveřejnit kritéria, na základě kterých se do seznamu osob určených k likvidaci dostali.

S názory vyjádřenými v komentáři souhlasí Benjamin Wittes z *Brookings Institution*. Pro upřesnění dodává, že je jen málo situací, v nichž je možno cílenou likvidaci považovat za legální. Například pokud by existovala možnost zatčení subjektu hostitelským státem, byla by cílená likvidace zásahem do jeho suverenity (a jistě by se také jednalo o nedodržení zásady přiměřenosti). Bez dalších argumentů souhlasí, že tam, kde hostitelský stát není schopen subjekt vydat a neexistuje přijatelnější řešení, je naopak likvidace přípustná.

Do opozice se staví profesor Kevin J. Heller z Melbourne Law School, který vidí v politice cíleného zabíjení občanů flagrantní porušení práva na spravedlivý proces. Podotýká, že v případě „obyčejného“ vraha, či dokonce osoby vraždy zatím jenom plánující, by cílená likvidace bez soudního procesu jistě nepřicházela v úvahu. Porušování práva na spravedlivý proces je zřejmě pro Hellera klíčovým problémem konceptu cíleného zabíjení. Navrhuje proto zavedení alternativního modelu, v němž by o likvidaci osob zastoupených nevládními organizacemi rozhodovaly v řádném procesu nezávislé soudy. Od soudního řízení by bylo možno upustit pouze v případě bezprostředně hrozícího útoku.

Tuto alternativu odmítá Kenneth Anderson z Washington College of Law, American University, jelikož by musely být

odhaleny utajené vládní materiály. Anderson dále poukazuje na to, že celá debata se vydala nesprávným směrem. Dle něho nebylo jádrem argumentace ACLU a CCR občanství, ale geografická limitace konfliktu, resp. nemožnost cíleně likvidovat osoby mimo aktuální bojiště. Právě tato část argumentace je podle něj nejpochybnější. Zastává názor, že mezinárodní právo nezná geograficky omezený pojem „bojiště“. Ozbrojený konflikt se dle něj odehrává všude tam, kde jsou vykonávány nepřátelské akty, tudíž tam, kde se nacházejí účastníci konfliktu. Podle Andersona není možné na základě geografických kritérií rozlišovat „aktuální bojiště“, na kterém je možné v souladu s válečným právem zabít bojující stranu (kombatanta) a „ostatní místa“, v nichž se aplikují ústavní práva, kde kombatant nemůže být zabit bez soudního procesu. Naráží tak na jeden ze žalobních bodů, v němž ACLU tvrdí, že Jemen není aktuálním bojištěm, a proto USA nemůže osobu nacházející se na jeho území zabít bez soudního procesu. Nakonec Anderson dodává, že nevidí důvod, proč by mělo být o důležitých otázkách národní bezpečnosti rozhodováno soudy.

Podle Hellera však nikdo netvrdí, že kombatanty je možné zabít, jenom pokud se nacházejí přímo na bojišti. Extraterritoriální zásahy proti účastníkům konfliktu jsou v souladu s humanitárním právem za předpokladu, že se skutečně jedná o stranu konfliktu; tzn. jedná se o člena armády zúčastněného státu (v mezinárodním konfliktu) nebo o člena organizované ozbrojené skupiny angažované v konkrétním vnitrostátním konfliktu. Dle Hellerova názoru Al-Aulaqi nespadá ani do jedné z těchto kategorií, neboť není vůbec zapojen do bojů v Afghánistánu. Proto nemůže být Spojenými státy považován za osobu „přímo se účastnící nepřátelských akcí“, tudíž není legitimním cílem. Vztah USA k osobám, které nejsou přímo zapojeny do ozbrojeného konfliktu v Afghánistánu (USA v. Tálibán/al-Káida), se dle Hellera neřídí mezinárodním humanitárním právem, ale mezinárodním právem lidských práv a americkým ústavním právem. Cílené likvidace osob, jako je Al-Aulaqi, jsou v rozporu s oběma těmito právními úpravami.

Zdroje:

- Right Groups File Challenge to Targeted Killing by U.S. 30. srpna 2010, *American Civil Liberties Union*, <http://www.aclu.org/national-security/rights-groups-file-challenge-targeted-killing-us>.
- Žaloba proti CIA, Ministerstvu obrany a prezidentu Obama. *American Civil Liberties Union*, http://www.aclu.org/files/assets/alaulaqui_v_obama_complaint_0.pdf.
- Whether to use drones on Americans linked to al-Qaeda. 6. září 2010, *The Washington Post*, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/09/05/AR2010090502877.html>.
- Wittes, Benjamin. The Washington Post on Al-aulaqi. 6. září 2010, *Lawfare*, <http://www.lawfareblog.com/2010/09/the-washington-post-on-al-aulaqi/>.
- Opinio Juris, <http://opiniojuris.org/>.

Nová databáze mezinárodního obyčejového humanitárního práva

Lenka Popovičová

Při příležitosti 61. výročí Mezinárodního výboru červeného kříže (ICRC) spustila tato organizace novou on-line databázi mezinárodního humanitárního práva. Databáze je podstatným rozšířením původní Studie obyčejového humanitárního práva vydané vydavatelstvím Cambridge v roce 2005 (v ČR se k ní vyjadřovala V. Bílková v *Právniku* 10/2006). Databáze se dělí na dvě části, z nichž první obsahuje komentovaná obyčejová pravidla. Fajnsmekry potěší zejména její druhá část, ve které postupně naleznete státní praxi zahrnující vojenské manuály, judikaturu, legislativu, ale také praxi mezinárodních organizací, soudů či kvazi-soudních orgánů. Obě části jsou přehledně rozděleny podle kapitol (jako např. praxe týkající se principu rozlišování, zbraní nebo metod boje), podle států nebo jednotlivých pravidel. Databáze má být průběžně doplňována.

Více informací o databázi najdete na stránkách <http://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/home>.

Základy mezinárodního humanitárního práva

Český červený kříž pořádá ve dnech 24. až 26. listopadu 2010 kurz Základy mezinárodního humanitárního práva.

Vzdělávací program v rozsahu 20 hodin se zaměřením na šíření MHP je určen všem zájemcům o tuto problematiku.

Cílem tohoto školení je rozšíření znalostí pedagogů o základní poznatky z oblasti mezinárodního humanitárního práva a získání dovedností v řešení konkrétních modelových situací tak, aby mohli v rámci výuky i mimo ni utvářet a formovat vědomí žáků o způsobu ochrany lidských práv v době ozbrojeného konfliktu.

Bližší informace jsou k dispozici na webové adrese Českého červeného kříže nebo v informačním letáku na adrese http://www.cervenkykruz.eu/cz/mhp/pozv_mhp_10.pdf.

2) Evropský systém ochrany lidských práv

V případě vyhoštění afghánské ženy Švédsko poruší článek 3 Úmluvy

Helena Bončková

Problematika vyhoštění se v posledních dnech stala tématem číslo jedna všech evropských médií v souvislosti s vyhošťováním rumunských Romů z Francie. Obdobnou problematikou, byť v jiných souvislostech, se v nedávné době zabíral rovněž Evropský soud pro lidská práva, který dne 20. července 2010 judikoval ve věci N. proti Švédsku (stížnost č. 23505/09). Dospěl přitom k závěru, že Švédsko poruší zákaz mučení, nelidského a ponižujícího zacházení obsažený v čl. 3 Úmluvy, pokud vyhostí N. zpět do Afghánistánu.

N. je afghánská žena, jež společně se svým manželem X. přijela v roce 2004 do Švédska, kde oba požádali o azyl s tím, že v Afghánistánu byli perzekuováni. X. údajně za své aktivní členství v komunistické straně a N. za to, že vyučovala ženy, což bylo pro část kábulských elit nepřijatelné. Jejich žádost byla migračním úřadem zamítnuta s odůvodněním, že se jim nepodařilo uspokojivě prokázat, že byli pronásledováni. Ve svém odvolání k migračnímu soudu N. poukázala na skutečnost, že od roku 2005 se svým manželem nežije a usiluje o rozvod, který X. odmítá. Její rodina s ní proto již dále nechce mít nic společného a v případě návratu do Afghánistánu jí též hrozí perzekuce ze strany rodiny manžela. Migrační soud nicméně potvrdil zamítavé rozhodnutí úřadu a následně tak učinil i odvolací migrační soud. V roce 2008 N. požádala migrační úřad o přehodnocení rozhodnutí o vyhoštění s tím, že v mezidobí navázala vztah se švédským mužem, v důsledku čehož jí hrozí v Afghánistánu perzekuce, neboť nadále není oficiálně rozvedena. Migrační úřad však její žádost zamítl.

Švédská vláda v řízení před ESLP poukázala na skutečnost, že N. nepodložila svá tvrzení o reálném a konkrétním riziku špatného zacházení v případě návratu do Afghánistánu žádnými důkazy, zejména pak o vztahu se švédským mužem informovala migrační úřad překvapivě až v roce 2008, přičemž podle svého tvrzení se s dotčným seznámila již v roce 2007, takže touto skutečností mohla argumentovat již v předchozím řízení o azylu.

Evropský soud pro lidská práva shledal, že ačkoliv je seznámen se zprávami o vážném porušování lidských práv v Afghánistánu, tyto zprávy podle něj samy o sobě nejsou s to prokázat, že v případě vyhoštění N. dojde k porušení Úmluvy. Soud dále uvedl, že vzhledem ke složité situaci, v níž se žadatelé o azyl většinou nacházejí, je často nezbytné jim dopřát tzv. privilegium pochyb, pokud jde o věrohodnost jejich tvrzení a dokumentů předložených k jejich prokázání. Soud však dále uvedl, že v případě, kdy prezentované informace zpochybňují věrohodnost podání, je ne-

zbytné, aby žadatel o azyl poskytl uspokojivé vysvětlení namítaných nesrovnalostí. Soud dále odlišil případ Afghánky N. od věci S.A. proti Nizozemsku (stížnost č. 3049/06), neboť v tomto případě bylo najisto prokázáno, že N. se od roku 2005 se svým manželem nestýká. Ačkoliv N. uspokojivě neprokázala, že byla svou rodinou skutečně zavržena a že s ní od roku 2005 není v kontaktu, Soud shledal, že žádné prezentované informace nezpochybňují věrohodnost jejího tvrzení. Lze proto důvodně předpokládat, že N. již v Afghánistánu nemá sociální zázemí a adekvátní ochranu. Z tohoto důvodu ESLP dospěl k závěru, že by v případě vyhoštění došlo k porušení čl. 3 Úmluvy.

Případ Afghánky N. není z těch, které by bylo možné přijmout jednoznačně a totéž lze říci i o samotném rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva. Na jedné straně si nelze nevsimnout, že ve skutkových okolnostech a jednotlivých tvrzeních paní N. panuje řada rozporů. Lze se rovněž důvodně domnívat, že řada z nich byla učiněna velmi účelově. Na druhé straně postavení žen v Afghánistánu je bezesporu velmi špatné a zprávy humanitárních organizací, mapujících situaci, alarmující. Samotnému rozhodnutí ESLP pak lze vyčíst vnitřní rozpor. Soud na jedné straně konstatuje, že čistě na základě zpráv o porušování lidských práv v Afghánistánu nelze dospět k závěru o porušení Úmluvy, na straně druhé je však odůvodnění rozhodnutí protkáno citacemi z jednotlivých zpráv mezinárodních organizací, kterými Soud poukazuje na existující riziko špatného zacházení s N. v případě jejího vyhoštění.

Ačkoliv ESLP nepřehlédl rozpory mezi jednotlivými tvrzeními paní N., postupoval podle principu „v pochybnostech ve prospěch“ a dospěl k závěru, že lze důvodně předpokládat, že by N. po svém návratu do Afghánistánu čelila represáliím ze strany svého manžela, jeho i své rodiny a afghánské společnosti. S ohledem na zmíněné riziko Soud rozhodl pravděpodobně správně, smluvní státy Úmluvy však postavil před nelehký úkol. Riziko represálií bude totiž v případech jistých zemí, zejména těch, co příliš neuznávají ženská práva, existovat prakticky vždy. Vyhoštěním by však smluvní státy podle všeho porušily čl. 3 Úmluvy, proto budou muset v takových případech nalézt jiné vhodné řešení, jak se vypořádat se záplavou žadatelek o azyl.

Bulletin přímo na mail

Pokud si přejete pravidelně dostávat bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci na mail, napište na adresu lidskaprava@iips.cz. V předmětu zprávy prosím uveďte „Bulletin“.

Sledovanie pomocou GPS je primeraným zásahom do ľudských práv

Monika Mareková

Európsky súd pre ľudské práva (ďalej „ESLP“) vydal svoj historicky prvý rozsudok vo veci sledovania podozrivej osoby pomocou globálneho polohového systému GPS. Toto sledovanie je podľa neho primerané. Rozhodnutie z 2. septembra 2010 (sťažnosť č. 35623/05) padlo vo veci *Uzun proti Nemecku*, v ktorom bol sťažovateľ sledovaný pomocou GPS pre podozrenie zo spoluúčasti na teroristických útokoch.

GPS, foto: archiv

Po tom, čo pán Uzun so svojim komplicom zničili sledovacie zariadenie nainštalované do auta komplica, nariadil generálny prokurátor sledovanie tohto auta pomocou systému GPS v súlade s nemeckým trestným poriadkom. Sledovanie trvalo približne tri mesiace, po ktorých bol sťažovateľ i so svojim komplicom zatknutý. Za pokus o vraždu a za spôsobenie štyroch teroristických výbuchov bol odsúdený na 13 rokov odňatia slobody.

V priebehu súdneho procesu podal pán Uzun námietku proti použitiu záznamov získaných pomocou GPS ako dôkazných prostriedkov pre ich zásah do práva na súkromie a do práva na spravodlivý proces. Nemecké súdy sa touto námietkou riadne zaoberali a uznali ju za neoprávnenú. Nemecký ústavný súd konštatoval, že zásah do sťažovateľovho práva na súkromie bol primeraný vzhľadom na závažnosť zločinov, z ktorých bol podozrivý.

ESLP toto stanovisko potvrdil. Uznal, že sledovanie osoby pomocou systému GPS je zásahom do práva na súkromný život, a ďalej sa zaoberal možnosťou ospravedlnenia tohto zásahu. Podľa jeho názoru je sledovanie pomocou GPS menej zasahujúce ako iné metódy sledovania podozrivých (napríklad odpočúvanie telefónnych hovorov), preto aj pre jeho ospravedlnenie postačujú nižšie kritériá. Sledovanie prebehlo na základe nemeckých zákonov, ktoré obsahujú striktné obmedzenia proti jeho svojvoľnému zneužívaniu. Navyše ESLP uvítal, že v priebehu sporu pána Uzuna došlo k ich prísrienu v prospech ochrany súkromného života podozri-

vého tak, že k sledovaniu podozrivej osoby pomocou GPS nad jeden mesiac je potrebné povolenie súdu. Podľa ESLP možnosti pána Uzuna na podanie sťažností sú dostatočnou zárukou proti svojvoľnému zbieraniu dôkazov nezákonným spôsobom. Taktiež boli podľa ESLP podozrenia zo zločinov pokusu o vraždu a teroristických útokov tak závažné, že sledovanie pomocou GPS bolo primerané. Pán Uzun bol touto metódou sledovaný len počas pohybu autom svojho komplica, nie nepretržite, a toto čiastočné sledovanie trvalo iba tri mesiace. ESLP jednohlasne usúdil, že sledovanie pomocou GPS bolo v tomto prípade ospravedlniteľné ochranou národnej a verejnej bezpečnosti a nedošlo k porušeniu článkov 8 (právo na súkromný a rodinný život) a 6 ods. 1 (právo na spravodlivý proces) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Rozhodnutie však ešte nie je konečné a sťažovateľ môže do troch mesiacov od vynesenia rozsudku požiadať o predloženie veci veľkej komore.

Zásah do práva na súkromný život sledovaním pomocou GPS je momentálne vo sfére ľudských práv často diskutovaným problémom, pri ktorého riešení sa odborná verejnosť pokúša nájsť tenkú hraničnú líniu medzi príliš invazívnym zásahom do práva na súkromie a ochranou verejnej bezpečnosti.¹ Napriek týmto polemickým diskusiám nie je v prípade *Uzun proti Nemecku* zarážajúce, že ESLP jednohlasne rozhodol o primeranosti sledovania systémom GPS. Rozhodujúcim v tomto prípade bolo totiž jeho krátke trvanie, neúplnosť (sledovanie iba auta, nie nepretržité sledovanie osoby), príkaz generálneho prokurátora v súlade s nemeckými zákonmi a závažnosť trestných činov, z ktorých bol pán Uzun podozrivý. Nie je však vylúčené, že za iných okolností prípadu rozhodne v budúcnosti ESLP o neprimeranosti sledovania. ESLP totiž jasne uznal, že sledovanie osoby pomocou GPS zásahom do práva na súkromný život je, okolnosti tohto prípadu však umožnili jeho pomerne ľahké ospravedlnenie. Pre každý prípad je teda potrebné individuálne posúdenie primeranosti, preto bude veľmi zaujímavé sledovať vývoj judikatúry ESLP v tejto oblasti v nasledujúcich prípadoch.

Poznámky:

1) Koncom augusta 2010 vydal Odvolací súd Spojených štátov amerických Deviateho obvodu zarážajúci rozsudok, podľa ktorého sledovanie automobilu pomocou GPS nie je zásahom do práva na súkromie a je možné i bez súdneho povolenia. Naopak iné odvolacie súdy naprieč USA sa vo svojich rozhodnutiach odlišujú. Konečné riešenie a zjednotenie názoru na sledovanie s GPS bude zrejme musieť priniesť až Najvyšší súd Spojených štátov amerických.

Zdroje:

- Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 2. septembra 2010, *Uzun proti Nemecku*, sťažnosť č. 35623/05.
 - Cohen, Adam (2010). The Government Can Use GPS to Track Your Moves. *Time*, 25. august 2010, (<http://www.time.com/time/nation/article/0,8599,2013150,00.html>).

O čtrnácti korunách se nebudeme bavit

14. protokol se chytil

Hubert Smekal

V minulém čísle Bulletinu jsme informovali, jak Evropský soud pro lidská práva okamžitě využil příležitosti a hned v první den platnosti 14. protokolu aplikoval nová pravidla přijatelnosti. Pro připomenutí, dotyčné ustanovení říká, že Soud prohlásí za nepřijatelnou jakoukoliv stížnost, domnívá-li se, že „stěžovatel neutrpěl podstatnou újmu, ledaže dodržování lidských práv zaručených v Úmluvě a v jejích Protokolech vyžaduje přezkoumání odůvodněnosti stížnosti, přičemž z tohoto důvodu nemůže být odmítnut žádný případ, který nebyl řádně posouzen vnitrostátním soudem“ (čl. 35 odst. 3. písm. b). Ustanovení by mělo štrasburskému soudu ulehčit od titěrných případů, aby se mohl soustředit na skutečně závažná porušení práv chráněných Evropskou úmluvou. Co tedy *Ionescu* načas, *Korolev* posunul dál.

V podání předloženém Soudu již 27. července 2004 se pan Vladimír Korolev dovolával porušení práva na spravedlivý proces a práva na ochranu majetku, protože ruské úřady nevyplatily částku 22,50 rublu (zhruba 14 korun), kterou mu přiřkly tamní soudy. Štrasburk tedy dostal další výbornou šanci, jak rozpracovat klíčový pojem nového kritéria přijatelnosti – a sice existenci „podstatné újmy“. V souladu se zásadou *de minimis non curat praetor* by se před mezinárodní soudní orgán měl dostat spor až jisté intenzity. Závažnost újmy potom má být posuzována jak ze subjektivní, tak objektivní perspektivy. Vzhledem k tomu, že jediné o co panu Korolevovi šlo, bylo vyplacení mizivé částky, která vůbec neovlivňovala kvalitu jeho života, smetl Soud případ ze stolu. Pokud by měl případ širší lidskoprávní důsledky, mohl by soud stížnost přijmout, nicméně Korolev se za mimopeněžitou stránku věci nijak nebil.

Se spory o malé částky, které se nijak nedotknou životní úrovně stěžovatele, se však jako s nepřijatelnými dokázal Soud vyrovnat i před vstupem 14. protokolu v platnost, viz např. případ *Bock proti Německu*, v němž stížnost na vyplacení osmi eur označil za zneužití práva na stížnost.

Zdroje:

- Burbergs, Maris (2010). 'De minimis non curat praetor' principle in the Court's practice. 25. srpna 2010, *Strasbourg Observers*, <http://strasbourgobservers.com/2010/08/25/de-minimis-non-curat-praetor-principle-in-the-court%E2%80%99s-practice/>.
- Buyse, Antoine (2010). Less Than 1 Euro Not a Significant Disadvantage. 12. srpna 2010, *ECHR Blog*, <http://echrblog.blogspot.com/2010/08/less-than-1-euro-not-significant.html>.
- Evropský soud pro lidská práva, rozhodnutí o přijatelnosti v případě *Korolev proti Rusku*, stížnost č. 25551/05, 1. července 2010.

Florea proti Rumunsku

ESLP o důstojných podmínkách vo väzení

Lenka Lakotová

Stážovateľ rumunskej národnosti, ktorý musel znášať fajčenie spoluväzňov a nevyhovujúce väzenské podmienky, uspel na Európskom súde pre ľudské práva. ESLP jednohlasne rozhodol, že došlo k porušeniu článku 3 Dohovoru (zákaz neludského a ponižujúceho zaobchádzania). Florea, ktorý v čase väznenia trpel na vysoký krvný tlak a chronickú žltáčku, sa musel deliť o celú údajne s vyše stovkou väzňov, pričom 90 % spoluväzňov bolo fajčiarov. V spoločnosti fajčiarov bol i počas pobytu vo väzenskej nemocnici, pričom doktor mu odporúčal vyhnúť sa fajčeniu. ESLP dospel k názoru, že štát má zaistiť podmienky vo väzení tak, aby rešpektovali ľudskú dôstojnosť a aby nebolo ohrozené zdravie väzňov. ESLP preto stanovil minimálnu hranicu osobného priestoru v cele 3 m² na jednu osobu. ESLP sa ďalej vyjadril, že ohľadne ochrany pred pasívnym fajčením vo väzení neexistuje medzi členmi Rady Európy konsenzus. Rumunský zákon však v tej dobe už zakazoval fajčenie v nemocnici, a stážovateľ mu bol napriek tomu vystavený. ESLP preto rozhodol o odškodnení stážovateľa vo výške 10 000 eur.

Štrasburk chrání „vymazané“

Hubert Smekal

V rámci divokého rozpadu Jugoslávie došlo k mnohým událostem, které zaměstnávají mezinárodní justici i v současnosti, a to dokonce i v těch nejkřivějších částech bývalé federace. Po vzniku samostatného Slovinska v červnu 1991 měli lidé z jiných koutů Jugoslávie pobývajcí ve Slovinsku šest měsíců na to, aby požádali o slovinské občanství. Ze zhruba 200 tisíců obyvatel, jichž se výzva týkala, přes 170 tisíc obdrželo slovinské občanství, 11 tisíc Slovinsko opustilo a necelých 20 tisíc promeškalo šestiměsíční lhůtu, nebo jejich žádost nebyla vyřízena kladně. Posledně jmenovaný scénář však bohužel vedl ke značně negativním důsledkům – výmazu z registru stálých rezidentů a přesunu do registru cizinců bez povolení k pobytu, což následně znamenalo třeba i násilné vystěhování z bytu, zabavení majetku a nemožnost pracovat či cestovat.

Tento smutný osud potkal také Mustafu Kuriće, který se narodil v roce 1935 v Bosně a Hercegovině a ve svých dvaceti letech se odstěhoval do slovinské části federace, kde žil více než třicet let. Po vyškrtnutí z rejstříku se případy dotčených dostaly až před slovinský ústavní soud, který dokonce dvakrát prohlásil výmaz za protiprávní, nicméně Slovinsko tento stav nijak nenapravilo. Poslední nadějí se pro jedenáct stěžovatelů stal Evropský soud pro lidská práva, který v červenci 2010 jednomyslně shledal, že v případě *Kurić a ostatní* porušilo Slovinsko právo na respektování soukromého a rodinného života (čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech) a právo na účinné opravné prostředky (čl. 13).

Slovinsko se sice domáhalo prohlášení nepřijatelnosti stížnosti, protože právo na občanství nepatří mezi práva chráně-

foto: archiv

ná Úmluvou, ale Soud konstatoval, že sociální a komunitní pouta, která si lidé vytvořili za léta pobytu, spadají pod soukromý život, který požívá ochrany. Slovinsko namítalo i skutečnost, že k výmazu došlo v roce 1992, tedy dva roky před vstupem Úmluvy pro Slovinsko v platnost, ale Soud konstatoval, že se jedná o pokračující porušení Úmluvy.

Štrasburk se postavil za slovinský ústavní soud a prohlásil, že musí být přijata obecná legislativní i individuální opatření, aby byl téměř dvě desetiletí trvající stav právního bezdomovectví odstraněn a postižení získali retroaktivně právo trvalého pobytu.

Amnesty International Brno: Jak si představujete lidská práva?

Brněnská skupina Amnesty International vyhlásila výtvarnou soutěž pro věkovou kategorii od 11 let výše na téma: Jak si představujete lidská práva? Můžete využít různé formy zpracování tématu: kreslit, modelovat, stříhat či lepit... Inspiraci můžete čerpat například v textu Všeobecné deklarace lidských práv.

Soutěž si klade za cíl připomenout základní lidská práva, obsažená ve Všeobecné deklaraci lidských práv. Uzávěrka soutěže byla posunuta na 30. listopadu 2010. Více informací najdete na <http://www.amnesty-brno.estranky.cz/clanky/jak-si-predstavujete-lidska-prava.html>.

3) Mezinárodní politika a lidská práva

Obama vs. lidská práva

Lukáš Hoder

Přestože zahraniční politika zpravidla nebývá hlavním tématem amerických prezidentských kampaní, stalo se jakýmsi dědictvím světa po 11. září 2001, že se otázky mezinárodních vztahů vklínily mezi ekonomická témata diskutovaná kandidáty republikánů i demokratů. Barack H. Obama také díky řadě zahraničněpolitických iniciativ namířených proti politice Bushovy vlády zvítězil a již téměř dva roky má možnost své sliby plnit. Současná zahraniční politika USA však není jen odrazem Obamových představ jakožto kandidáta na prezidenta, ale také důsledkem mezinárodního prostředí, ve kterém se USA pohybují. V tomto smyslu Obama nemohl zcela změnit směřování USA a svou zahraniční politikou do velké míry plní skeptická očekávání, která reagovala na jeho velké reformní plány.

Kontext často rozhoduje, ale jak vlastně definovat mezinárodní řád, ve kterém se pohybuje jediná světová supervelmoc. Odborníci v této souvislosti mluví o unipolaritě, tedy prostředí, kde se nejsilnějšímu státu nedokáže postavit žádná jiná velmoc a dokonce ani více velmocí dohromady. Mnohé studie srovnávající pozici současných Spo-

jených států s britským impériem v 19. století, s poválečným postavením USA nebo se situací v 80. letech 20. století ukazují, že současná americká síla je bezprecedentní.

Ochrana lidských práv na papíře

S ohledem na takto silnou pozici USA si Obamova administrativa mohla stanovit v otázce prosazování lidských práv vysoké cíle. Formálně tomu tak skutečně je. Ministryně zahraničí Hillary Clintonová na konci roku 2009 tématu lidských práv věnovala celý svůj proslav na Georgetownské univerzitě ve Washingtonu. V řeči nazvané „Lidskoprávní agenda v 21. století“ představila čtyři body Obamovy politiky v otázkách lidských práv. Zaprvé, principy lidských práv jsou univerzální a všichni, včetně USA, by měli mít zodpovědnost za dodržování těchto principů. Zadruhé, USA se při prosazování lidských práv musí chovat pragmaticky. Zatřetí, USA musí podporovat snahy o změnu vzešlé od občanů a místních komunit. A začtvrté, USA musí rozšířit rozsah ochrany lidských práv. Proslav nenabízí konkrétní politiku, ale výše zmíněné principy ilustruje příklady z poslední doby. Je zdůrazněn tzv. „pricipiální pragmatismus“ v otázce lidských práv, především při jednání s velmocemi jako Čína a Rusko.

Barack H. Obama, foto: The White House

Obama i Clintonová, oba politici s právnickým vzděláním, chtějí přirozeně zdůraznit odklon od Bushe právě v oblasti dodržování mezinárodního práva a lidských práv, která bývalá americká administrativa sice oficiálně respektovala a prosazovala (například princip univerzality základních práv, práva žen či náboženskou svobodu), ale v mnohých oblastech je omezila či popřela s odkazem na bezpečnost USA a jejich spojenců. Za klíčový bod odlišnosti mezi administrativami Bushe a Obamy dokonce otázku vztahu USA k mezinárodnímu právu označil hlavní právní poradce ministryně zahraničí a známý akademik Harold Hongju Koh. Ten ve svém washingtonském projevu pro členy *Americké společnosti pro mezinárodní právo* v této souvislosti začal hovořit o vznikající doktríně Obama-Clintonová.

Nová doktrína se má dle Koha skládat ze čtyř principů. Zaprvé se jedná o „silnou důvěru ve vzájemnou závislost světového společenství“, což autor sice ilustruje příkladem osobního příběhu prezidenta, který „jakožto dítě strávil několik let v Indonésii“, ale bližší popis nepřikládá. Druhým principem nové doktríny má být spoléhání se na tzv. „smart power“, která má přinést „inteligentní využívání dostupných prostředků“, včetně šíření demokracie, rozvoje a lidských práv. Za třetí se jedná o tzv. „strategický multilateralismus“, který prezident Obama vyzýval již ve své řeči v Káhiře. Čtvrtou součástí nové doktríny je dle Koha respekt americké vlády k mezinárodním standardům, vládě práva a odmítání dvojích standardů.

foto: <http://newwars.files.wordpress.com>

Otázka nové „doktríny“ je zatím nejasná, a to ve všech bodech zmiňovaných výše. Například střet hodnot a zájmů je tradiční téma zahraniční politiky velmocí a ani Obamova administrativa tento problém nevyřeší nadobro. Nesplněné sliby o ukončení provozu věznice na základně Guantánamo, nejasné stanovisko k soudním tribunálům pro osoby podezřelé z terorismu či z právního hlediska velmi sporné a za Obamy výrazně zintenzivněné cílené zabíjení teroristů (především pomocí bezpilotních letadel) ukazuje, že ani vztah Obamovy administrativy k mezinárodnímu právu není bezproblémový. Podobně diskutabilní je například i otázka konkrétního naplnění pojmu multilateralismus. Ani Obama se

nevyhne unilateralismu při prosazování zájmů USA a připustil to i ve svém projevu v Norsku při příležitosti převzetí Nobelovy ceny za mír. Podobně jako principy ochrany lidských práv v zahraniční politice USA představené ministryně zahraničí, ani tzv. doktrína Obamy a Clintonové zatím nepředstavují více než mlhavé formulace zásad při rozhodování o zahraničněpolitických otázkách. Z dosavadní zahraniční politiky Obamovy administrativy i její odborné reflexe prozatím vyplývá, že Obamova administrativa se nevymyká dosavadnímu rozporuplnému přístupu amerických post-studenoválečných administrativ k lidským právům.

Obama a lidská práva

Za některé kroky si Obamova administrativa vysloužila uznání od lidskoprávních aktivistů (např. plánovaný vstup do Rady OSN pro lidská práva), nicméně mnohé aspekty zahraniční politiky USA za poslední dva roky vyvolávají kritiku:

- Omezení podpory lokálním prodemokratickým aktivistům a organizacím na podporu občanské společnosti v Egyptě. Orientace spíše na rozvoj obchodu, vědeckou spolupráci, výměny studentů (viz [zde](#)).
- Slabá kritika porušování lidských práv ve Střední Asii (např. nové zákony potírající svobodu na internetu v Ázerbajdžánu nebo podvodné volby v Kyrgyzstánu) vzhledem ke strategické blízkosti regionu k Afghánistánu (viz [zde](#)).
- Tradiční podpora Egypta jakožto hlavního příjemce vojenské pomoci USA v regionu (viz [zde](#)).
- Vyřazení problematiky lidských práv a práv menšin z dialogu s Čínou vzhledem k jednáním o otázkách mezinárodních financí a obchodu, změn klimatu či nešíření zbraní hromadného ničení (viz [zde](#)).
- Oslabení kritiky Ruska za omezování lidských práv vzhledem k jednáním o odzbrojování a iránském jaderném programu (viz [zde](#)).
- Slabá kritika Íránu za hromadná porušování lidských práv v zemi a za zmanipulované volby vzhledem k jednáním o jaderném programu země.
- Omezení restrikcí vůči autokratickému režimu na Kubě, setkání s Hugo Chavezem, mírný přístup k porušování lidských práv v Etiopii, atd. (viz [zde](#)).

Lidská práva obecně nikdy nepatřila mezi hlavní priority současného amerického prezidenta. Pokud druhá inaugurační řeč George W. Bushe vášnivě spojovala americkou zahraniční politiku takřka výlučně s nutností podporovat šíření demokracie a lidských práv ve světě, pak mezi hlavní priority Obamovy prezidentství lidská práva de facto nepatří. Například ve své řeči pro Valné shromáždění OSN v září 2009 Obama zmínil čtyři hlavní principy svého prezident-

ství: nešíření zbraní a odzbrojení, podpora míru a bezpečnosti, zachování planety a zdravá globální ekonomika. Dle Obamy se USA mají stát příkladem hodným následování a nemají lidská práva ostatním zemím nutit. Jak ukáží dále, nejedná se však o zásadní strategickou změnu v americké zahraniční politice.

Pragmatická mocenská politika

Mnohé odborné studie zabývající se současnou zahraniční politikou USA vidí v zahraniční politice USA po výměně administrativ více kontinuity než změny. Obamova politika neznamená odmítnutí přístupů uplatňovaných za administrativy George W. Bushe, ale jedná se o modifikaci klasické mocenské politiky, která je nazývána jako nominálně multilaterální nebo bilateralistická. Jinými slovy, Obama se spoléhá na soustavu bilaterálních vztahů se světovými velmocemi, přičemž zahraniční politiku USA zahaluje do mlhy veřejným míněním vyžadovaného multilateralismu, který je nicméně pouze nominální (formální). Důležité dohody vznikají během bilaterálních jednání, jejichž soustava dle některých názorů připomíná koncert velmocí 19. století. Zde skutečně není prostor pro principiální důraz na lidská práva a jejich prosazování bez ohledu na ekonomické či strategické zájmy USA v oblastech jako je iránský jaderný program při jednání s Ruskem nebo globální finanční systém během debaty s Čínou.

První rok Obamova prezidentsví byla zahraniční politika naplněna výraznými proslovy, ukončováním „Bushovy éry“ či „resetováním“ vztahů s velmocemi. V druhém roce se ukazuje pragmatický charakter současné zahraniční politiky USA.

Stejně jako všechny předchozí administrativy po konci studené války se i Obama snaží dostat strategickému záměru, který je sdílený skrze politickou i odbornou elitu v USA. Tímto cílem je udržení dominantního postavení USA jakožto jediné světové supervelmoci. Jinými slovy, zachování unipolarity mezinárodních bezpečnostních vztahů. Jak ukázal nedávný projev Hillary Clintonové na půdě amerického think-tanku *Council on Foreign Relations* ve Washingtonu, současná administrativa vidí „nový americký moment“ pro prosazování zájmů USA a pro udržení postavení v globální politice. Kde se v rámci takové mocenské politiky USA usadí agenda lidských práv, je otázka pro následující roky. Dosavadní charakter Obamovy „pragmatické“ zahraniční politiky nicméně nedává příliš prostoru pro přehnaná očekávání.

Ve svém projevu před Valným shromážděním OSN 23. září 2010 prezident Obama poprvé silně vystoupil na podporu lidských práv a demokracie jakožto základu zahraniční politiky USA. Zda se bude jednat o formální prohlášení nebo skutečnou změnu zahraniční politiky Obamovy administrativy ukáží až následující roky.

Zdroje:

- Hynek, Nik - Stritecky, Vit - Handl, Vladimír a Kořan, Michal (2009): The US-Russian security ‚reset‘: implications for Central-Eastern Europe and Germany, *European Security*, 18: 3, 263 — 285.
- Wilson, Scott (2010): Obama rebukes Ahmadinejad for ‚offensive‘ U.N. speech. 24. září 2010, *The Washington Post*, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/09/23/AR2010092300975.html>.
- Hoder, Lukáš (2009): Transatlantické vztahy v době krize: Hegemonie USA a emancipace Evropy po 11. září 2001. Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, Muni Press, Brno.

Barack Obama a Wen Jiabao, foto: The White House

Horké léto v Rusku pokračuje

Tereza Kubičková

Letos v létě se rozhořel velký požár nejen na širokém území evropské části Ruska v nižegorodské oblasti, ale také v oblasti diplomatické. Rusko bylo z mnoha stran kritizováno za stav lidských práv v zemi. Jak americké ministerstvo zahraničí, tak i poslanci Evropského parlamentu vyjádřili své obavy ohledně zastrašovací taktiky, které byly použity proti demonstrantům na shromáždění k 31. srpnu.

Od roku 2009 se každý jedenatřicátý den v měsíci v Moskvě na Triumfálním náměstí nebo i v jiných ruských městech scházejí protestující proti porušování práva na shromáždění, které ruská Ústava zaručuje právě článkem nesoucím číslo 31. Nespokojení občané se scházejí bez souhlasu úřadů. Ani jednou z jedenácti pokusů nezískali od moskevské radnice povolení konat veřejné shromáždění, i když v článku 31 Ústavy Ruské federace se o podmínkách uskutečňování setkání neříká nic víc než, že „občané Ruské federace mají právo shromažďovat se mírně beze zbraní, konat setkání, mítinky a demonstrace a průvody“. Stejně tak zákon O shromážděních, schůzích a setkáních stanovuje pouze ohlašovací povinnost. Někteří komentátoři však míní, že v současné době si místní úřady povinnost ohlašovací interpretují jako povinnost povolovací. Tuto domněnku potvrdil v nedávném rozhovoru pro deník Komersant i ruský premiér Vladimir Putin, když řekl, že pro konání demonstrace je potřeba povolení úřadů. Putin tak zcela svévolně vykládá zákon, který v roce 2004 sám podepsal.

Občanská iniciativa na podporu těchto shromáždění nese název *Akce 31* nebo také *Strategie 31*. Při pohledu ze zahraničí se zdá, jako by se ruská společnost až nebyvale aktivizovala. V rámci Akce 31 byla vydána příručka aktivisty s praktickými radami, které se týkají například postupu při zatčení policií. Zahraniční tiskové agentury hojně informují o tom, co se ve velkých ruských městech jedenatřicátý den v měsíci odehrává a přední světové deníky k těmto událostem publikují komentáře.

Protesty jedenatřicátého dosud vždy probíhaly pokojně. Účastníci byli organizátoři vyzýváni pouze ke shromáždění - bez výkřiků, bez nápisů, bez happeningů. Pokud přítomná policie dovolila, demonstranti pouze provolávali především heslo: „Rusko bude svobodné!“ V tomto roce však několikrát došlo k brutálním zásahům policie proti demonstrujícím a 31. srpna 2010 byla demonstrace v Moskvě násilně přerušena a na 160 lidí zatčeno. Přední světová média na tuto událost velmi rychle zareagovala. Washington Post uvádí případ 68letého ruského aktivisty, který pokojně nesl vlajku svého

Ljudmila Aleksejevová, foto: Scanpix

národa v průvodu na oslavu Dne vlajek, a za to byl zatčen. The Moscow Times a BBC poukazují na osobnost Ljudmily Aleksejevové (83), předsedkyně Moskevského Helsinského výboru a žijící legendy boje za lidská práva v Rusku, které spolu s mnoha dalšími zastánci práva na shromažďování nebylo umožněno se na demonstraci dostavit. Guardian přinesl informaci o podobném shromáždění před budovou ruského velvyslanectví v Londýně, New Yorku, Helsinkách, Berlíně a Tel Avivu, kam se dostavily přední „exilové“ osobnosti jako je Boris Berezovskij, Marina Litviněnko, Vladimir Bukovskij, Jevgenij Čičvarkin nebo Andrej Sidelnikov.

Kromě známých ruských opozičních politiků, jako je současný lídr opozice Boris Němcov, který byl 31. srpna také zadržen, a lidskoprávních aktivistů, například Lev Ponomarjov, byli na demonstraci v Moskvě přítomni i čtyři poslanci Evropského parlamentu, mezi nimi i předsedkyně *Podvýboru EP pro lidská práva* Heidi Hautalová a také člen tohoto podvýboru Thijs Berman. Berman popsál dění v ruské metropoli jako „šokující způsob nakládání s demokracií“. K situaci lidských práv v Rusku na pozadí „událostí jedenatřicátého“ se nelibě vyjádřila i litevská europoslankyně Liucija Andriekienové: „Systematické odmítání takových akcí je pro nás důkaz toho, že s lidskými právy v zemi není něco v pořádku, protože lidé nemají právo realizovat to, co je napsáno v Ústavě.“ Takovým přístupem k lidským právům se podle Andriekienové formuje i vztah mezi Ruskou federací a Evropskou unií. Litevská poslankyně uvedla, že Rusko a EU by se sice navzájem rády spatřovaly jako „strategičtí partneri“, ale strategické partnerství je potřeba budovat na společných hodnotách.

Ministerstvo zahraničí USA ústy náměstka ministryně Philipa Crowleyho tlumočilo svůj postoj na tiskové konferenci hned 1. září: „Máme obavy o zastrašování občanů, zastrašování novinářů a zastrašování nevládních subjektů pracujících ve jménu ruského národa. Obávám se, že aktivity ruské vlády omezují prostor pro občanskou společnost. Skrze naši ambasádu jsme vyjádřili ruské vládě naše obavy a tento dialog dále pokračuje.“ Ruská vláda se od potlačování Strategie 31 nejprve distancovala s tím, že se jedná o pravomoc moskevské radnice. Pokud vedení města shromáždění nepovolí, je taková akce nezákonná, a tudíž „provokační“. Později ruský předseda vlády Vladimir Putin přišel s vlastním vysvětlením. Premiér prohlásil, že policie bude i nadále potlačovat opoziční protesty, pokud organizátoři akcí v rámci Strategie 31 nedostanou oficiální povolení k veřejnému shromáždění. Doslova ovšem ruský premiér řekl: „Budeme vás mlátit klackem přes palice“.

Zřejmě takto si Vladimir Putin představuje společné rusko-evropské hodnoty. Legenda ruského aktivismu v oblasti lidských práv, Ljudmila Aleksejevová na otázku pro Echo Moskvy, zda se nebojí, odpověděla, že ona svojí třiaosmdesátiletou „palici“ jen tak „klacku“ nastavit nemůže, protože by jeho úder vůbec nemusela přežít. Dala však, že pokud budou lidé na demonstraci chodit, ona si nemůže dovolit nepřijít a „nevystavit tak svou palici klacku“. Otázkou tedy je, jaký přístup je Rusku bližší. Zda je to klacek, anebo chytrá „palice“.

Centrum pro lidská práva na Facebooku

Připojte se k facebookové skupině Centra pro lidská práva a demokratizaci a zapojte se do debat o lidských právech nejen v České republice.

Zdroje:

- „Акция-31“: задержано большинство участников протестов. BBC Russian. 31. 8. 2010. (http://www.bbc.co.uk/russian/russia/2010/08/100831_rally31_reconstruction_arrests.shtml).
- Владимир Путин: даю вам честное партийное слово. Kommersant. 30. 8. 2010. (<http://kommersant.ru/doc.aspx?DocsID=1495411>).
- Gutterman, S.: U.S. diplomat raps Russia on jailing, free assembly. Reuters. 8. 9. 2010. (<http://www.reuters.com/article/idUSTRE6872ZY20100908>).
- Nowak, D.: EU lawmakers criticize Russian handling of rally. AP. 31. 8. 2010. (<http://www.deseretnews.com/article/700061723/EU-lawmakers-criticize-Russian-handling-of-rally.html>).
- Russian Prime Minister Vladimir Putin tries to crush dissenters. Washington Post. 4. 9. 2010. (<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/09/03/AR2010090305772.html>).
- The Russian protesters who won't give up. Guardian. 30. 8. 2010. (<http://www.guardian.co.uk/world/2010/aug/30/russian-protesters-31ers>).
- US State Department: Daily Press Briefing. 1. 9. 2010. (<http://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2010/09/146601.htm>).

V listopadu se v Brně uskuteční konference *How to Communicate Politics*

Konference se koná 22. až 23. listopadu 2010 na půdě Fakulty sociálních studií MU. Cílem konference je kombinovat praktický a teoretický přístup k výzkumu v oblasti politické komunikace, politického marketingu a PR a zprostředkovat setkání odborníků v dané oblasti nejenom ze střední Evropy. Hlavní referát přednese profesor Phillipe Maarek z Université Paris Est - UPEC. Více informací najdete na stránkách www.iips.cz.

Analýza Ruské aktivity v zemích vyvážejících zkapalněný zemní plyn

Členové energetické sekce IIPS MU Filip Černochoch, Hedvika Kodousková a Anna Leshenko zpracovali ve spolupráci s členkou katedry MVES FSS Petrou Kuchyňkovou analýzu pro Ministerstvo zahraničních věcí ČR pod názvem „Ruské aktivity v zemích vyvážejících zkapalněný zemní plyn: vliv na energetickou bezpečnost EU“. Analýza rozebírá strategii Ruské federace, a to jak obecně na trzích se zemním plynem a s LNG, tak konkrétně v zemích nejvýznamnějších LNG producentů (typicky Katar, exportéři z oblasti severní Afriky). Samozřejmostí je formulace souvisejících doporučení, jež mají přispět k posílení energetické bezpečnosti EU. Shrnutí zprávy najdete na stránkách www.iips.cz.

4) Česká republika a lidská práva

Pavel Varvařovský zvolen novým ombudsmanem Ladislav Vyhnánek

V úterý 7. září Poslanecká sněmovna zvolila do funkce veřejného ochránce práv Pavla Varvařovského (65), který již o šest dní později složil slib do rukou předsdkyně Poslanecké sněmovny, čímž se své nové funkce oficiálně ujal. Laickou i odbornou veřejnost samozřejmě zajímá, jak Pavel Varvařovský ovlivní činnost úřadu, jenž si za posledních deset let vydobyl významné postavení jak u občanů, tak u správních úřadů.

Ačkoliv nemusí jít o charakteristiku nejdůležitější, stojí jistě za povšimnutí, že i nový veřejný ochránce práv je právník, a to navíc právník, který se po značnou část své profesní dráhy zabýval správním a ústav-

ním právem. Pavel Varvařovský působil mimo jiné jako odborný asistent v Institutu pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně, byl poradcem zmocněnce vlády ČSFR pro otázky uprchlíků, soudcem Nejvyššího soudu i soudcem soudu Ústavního. Při pohledu na kandidáty, kteří se o místo ombudsmana ucházeli, je tak zřejmé, že před typem „ombudsmana aktivisty“ dostal přednost „ombudsman odborník“, který zřejmě bude pokračovat v trendu nastoleném svým předchůdcem. Žádné personální zemětřesení ani podstatnou změnu činnosti tak zřejmě očekávat nelze, na což lze usuzovat i z jeho prvních výroků. Podle Varvařovského tak nejenže nechystá zásadní změny fungování úřadů, nýbrž se zdrženlivě vyjádřil i ke snahám o rozšíření kompetencí veřejného ochránce práv: „To se mi ale příliš nelíbí, už nyní je kompetencí úřadu veřejného ochránce zřejmě více, než mají podobné instituce v Evropě“.¹

O tom, jak nový ombudsman hodlá svou funkci vykonávat, lze pochopitelně usuzovat i z dalších vyjádření. Určitou výjimku, pokud jde o nové kompetence, by Varvařovský přece jen uvítal – považoval by podle svých slov za vhodné, aby veřejný ochránce práv mohl podávat Ústavnímu soudu návrhy na zrušení zákona. Doposud má tuto možnost pouze ve vztahu k podzákoným právním předpisům, zatímco návrh na zrušení zákona mohou podávat obecně a bez omezení pouze prezident a skupiny poslanců či senátorů (další navrhovatelé jsou rovněž připuštěni, avšak za velmi specifických podmínek – srov. § 64 zákona o Ústavním soudu). Tímto krokem by pochopitelně vliv veřejného ochránce práv na veřejnou správu výrazně stoupl; došlo by k posílení kontroly veřejné správy obecně, neboť ani prezident, ani zákonodárci nemají s aplikací zákonů ve veřejné správě zdaleka takovou zkušenost jako veřejný ochránce práv, a proto tato oblast poněkud uniká jejich pozornosti. Obdobným směrem by se zřejmě veřejný ochránce práv vydal i u žalob ve veřejném zájmu (§ 66 odst. 2 soudního řádu správního), jež zatím může – s ohledem na povahu svých kompetencí poněkud neorganicky – podávat pouze Nejvyšší státní zástupce.

Nikoliv nevýznamnými se mohou ukázat i výroky nového ombudsmana, podle nichž: „Lidé v Česku také často zapomínají na prastaré pravdy: smlouvy se mají plnit, nikomu se nemá škodit a moje svoboda končí tam, kde začíná svoboda jiného.“ To samozřejmě nemusí znamenat, že by občané, kteří se do obtíží dostali i vlastní vinou, nenalezli u veřejného ochránce práv sluchu, avšak zvýšený důraz na osobní odpovědnost jednotlivců se v některých případech může v činnosti úřadu projevit.

Jelikož by si řada těchto otázek zasloužila vysvětlení „z první ruky“, pokusíme se do některého z dalších čísel bulletinu zařadit rozhovor s veřejným ochránce práv.

Veřejný ochránce práv
OMBUDSMAN

Poznámky:

1) Viz <http://www.mediafax.cz/domaci/3096713-Ombudsman-Pavel-Varvarovsky-se-v-Brne-ujal-uradu>.

Hodnotenie Českej republiky pohľadom žiadateľov o azyl

Alžbeta Kondelová

Agentúra Európskej únie pre základné práva zverejnila v septembri dve správy zaoberajúce sa problematikou azylovej procedúry, konkrétne prístupom k informáciám a k účinným opravným prostriedkom. Správy vznikli na základe rozhovorov s 900 žiadateľmi o azyl vo všetkých krajinách Európskej únie a boli prezentované na ministerskej konferencii k azylu 13.-14. septembra v Bruseli. Hlavným cieľom tejto iniciatívy je upozorniť na pretrvávajúce nedostatky a zlepšiť tak situáciu žiadateľov o azyl v jednotlivých krajinách EÚ.

Prvá zo správ s názvom „Povinnosť informovať žiadateľa o azylovom konaní: perspektíva žiadateľa“ prináša prehľad o tom, akým spôsobom sú žiadateľom o azyl v jednotlivých krajinách informácie poskytované, aký je ich rozsah, forma či zrozumiteľnosť. Zameriava sa tak nielen na informácie samotné, ale aj na ich užitočnosť z pohľadu žiadateľov.

Česká republika je v správe zmienená na viacerých miestach, viac menej v pozitívnom svetle. Zaradila sa medzi krajiny, kde sú poskytnuté pomerne obsiahle informácie ako zo strany štátnych orgánov, tak zo strany mimovládnych organizácií. Najužitočnejšie informácie však, podľa správy, žiadatelia v Českej republike získali prostredníctvom sociálnych sietí, a to od priateľov, príbuzných či ďalších žiadateľov o azyl. Preto by bolo pravdepodobne vhodné považovať o zvýšení kvality podávaných informácií. Pozitívom je, že informácie boli žiadateľom podané včas a až v 20 jazykoch (Francúzsko napríklad podáva informácie len v 5 jazykoch). Často však boli označené za príliš všeobecné a nedostačujúce. Celkovo je teda Česká republika zaradená ku krajinám, kde je informovanosť dobrá, bolo by však potrebné zvýšiť zrozumiteľnosť poskytovaných informácií.

Druhý dokument s názvom „Prístup k účinným opravným prostriedkom: perspektíva azyllanta“ hodnotí skúsenosti žiadateľov týkajúce sa odvolaní voči negatívnym rozhodnutiam štátnych orgánov jednotlivých krajín.

Vo všeobecnosti medzi hlavné problémy patrí jazyková bariéra, prístup k právnemu poradenstvu, krátke lehoty pre podanie odvolania či praktické problémy, ako je nedostupnosť jednotlivých úradníkov.

Česká republika si vyslúžila kritiku najmä za právnu pomoc poskytovanú žiadateľom o azyl. Nebola dostačujúca a niektorí žiadatelia kritizovali kvalitu právnych služieb, a to ako u bezplatnej právnej pomoci, tak u najatých právnikov. Sťažovali sa najmä na štandardizované odvolania podľa vzorov či na zbytočné zdržiavanie konania advokátom. V niektorých prípadoch právny zástupcovia odrádzali žiadateľov od účasti na konaní, prípadne sa sami na konanie nedostavili. Negatívne správa hodnotí tiež nedostatočné preklady a tlmočenie. Došlo i k zverejneniu zamietavého rozhodnutia pred jeho doručením samotnému žiadateľovi. Napriek viacerým nedostatkom je však aj v oblasti prístupu k odvolacím prostriedkom Česká republika zmieňovaná v porovnaní s inými krajinami EU pomerne priaznivo.

Zdroje:

- 1) Agentura EU pro základní práva vydala dvě zprávy o azylu (<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/aktuality/agentura-eu-pro-zakladni-prava-vydala-dve-zpravy-o-azylu-76246/>).
- 2) European Union Agency for Fundamental Rights: Acces to effective remedies: The Asylum-seeker perspective. Thematic Report (http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/asylum-access-remedies-report-092010_en.pdf).
- 3) European Union Agency for Fundamental Rights: The Duty to inform applicants about asylum procedures: The Asylum-seeker perspective. Thematic Report (http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/asylum-access-info-report-092010_en.pdf).

Centrum pro lidská práva a demokratizaci Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity - www.iips.cz

Centrum pro lidská práva a demokratizaci, bulletin vydává Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, Masarykova univerzita, Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno **adresa redakce** Mezinárodní politologický ústav, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika **tel./fax** +420 549 495 769 **e-mail** iips@iips.cz **webové stránky** www.iips.cz **redakční rada** Lukáš Hoder (editor), Hubert Smekal, Lubomír Majerčík, Ladislav Vyhnánek. **ISSN** 1804-2392.

Obrázek na titulní straně: ObamaMedia (<http://obamamedia.wordpress.com>).